

VLADIMIR FÉDOROVSKI

ÎN SLUJBA KREMLINULUI

SPIONI CARE AU SCHIMBAT
CURSUL ISTORIEI

Traducere din limba franceză de Geanina Tivdă

Prefață de Florian Banu

CORINT
ISTORIE

Cuprins

Prefață	5
Cuvânt-înainte: „Agenții ilegali” ai secolului al XXI-lea.....	9
Introducere: „Ce vești ai de la Philby?”	15
Partea I: „EPOCA DE AUR A AGENȚILOR ILEGALI”....	21
În numele codurilor secrete	23
Rușii din Paris	25
„Euroasiaticii”	30
Londra-Paris	37
Misterele din Cairo.....	41
Marea Teroare.....	45
O lună la țară.....	49
Jocurile hazardului.....	52
Întâlnirea cu Beria	55
Cameleonii	59
Kolțov sau îngerul negru.....	66
„Între Hitler și Stalin, îl alegem pe Stalin”.....	76
Sorge, virtuozul „orchestrei roșii”	80
Partea a II-a: VÂRFUL SPIONAJULUI	85
Un recrutor de excepție.....	87
Philby and Co.....	90
Gloria și decăderea „celor cinci”	93
Escală la Praga.....	104
Minaretele din Samarkand	111
Meandrele istoriei.....	116
Moscova merită o liturghie.....	123

Partea a III-a: VREMEA DEZERTORILOR	129
„Trădătorii”	131
Cazul Golițin	134
Un „pește” foarte mare	145
Spioni și diplomați	149
Deziluzia „vulpilor albastre”	154
Afacerea Farewell	160
Vânătoarea de dezertori	163
Saltul spre libertate	166
Partea a IV-a: APUSUL IMPERIULUI	177
„Paznicii templului”	179
Perestroika	186
Căderea Zidului	194
Răzbunarea KGB-ului	203
Vacanța lui Gorbaciov	209
Partea a V-a: PUTIN SAU ETERNA REÎNTOARCERE... ..	217
Căderea Imperiului	219
Spionul cucerește Kremlinul	221
Epilog: „Lupta continuă!”	224
Anexa 1: OHRANA	229
Anexa 2: AFACEREA NURIEV	239
Cronologie	241
Bibliografie	246

În numele codurilor secrete

Încă din anii 1920, cel mai strălucitor dintre „marii agenți ilegali” sovietici, Dmitri Bistoliotov, acționa ca principal furnizor de coduri secrete diplomatice. Identificat cu pseudonimul „Hans” sau „André”, activa în străinătate sub diverse nume de împrumut, cu titluri false de noblețe.

Născut în 1901, acest extrovertit de o eleganță ieșită din comun, care vorbea curent mai multe limbi, era fiul natural al unei cazace și – a ajuns el să se convingă – al poetului și dramaturgului de succes, contele Aleksei Tolstoi.

Bistoliotov stabilea cu ușurință relații apropiate cu femeile și – după cum declară superiorii săi – „intra cu mare dezinvoltură în patul lor”. În 1927, în drum spre Praga, a făcut prima cucerire profesională însemnată, seducând o tânără franțuzoaică de 29 de ani, cunoscută sub numele de cod „Laroche”, secretară de ambasadă în Cehoslovacia. În următorii doi ani, „Laroche” i-a furnizat copii ale cifrului¹ diplomatic francez și ale comunicațiilor secrete.

La 30 aprilie 1931, un omuleț cu nasul borcănat s-a aruncat într-un taxi parizian și s-a dus în mare grabă la ambasada sovietică, unde a cerut să-l întâlnească pe atașatul militar. Costumul său verde contrasta izbitor cu servieta roșie. Acest om

¹ „Cifrul” desemnează semnele convenționale folosite pentru a redacta mesaje într-un raport secret. „Serviciul cifrului” cifrează și descifrează mesajele confidentiale (n. ed. fr.).

de afaceri și aventurier elvețian – sau care trecea drept unul – era în realitate Giovanni De Ry, nume de cod „Rossi”.

„Această servietă conține cifrul și codurile secrete italiene. Aveți cu siguranță copii ale telegramelor cifrate ale ambasadei Italiei. Luați aceste documente și verificați-le autenticitatea. Apoi fotografiați-le și dați-mi 200 000 de franci”, a declarat el.

De Ry a mai propus – contra unei sume similare – să le furnizeze următorul cifru italian.

Atașatul militar a dus documentele într-un birou alăturat unde soția lui le-a fotografiat. Apoi, prefăcându-se indignat de aceste „falsuri”, făcându-l escroc, amenințându-l că va alerta poliția de îndată... i le-a restituit. Ce greșeală monumentală! Presupusul agent a dispărut fără să lase vreo adresă...

Această gafă a stârnit mânia Kremlinului, iar Stalin a scris cu creionul pe raport: „A se redeschide dosarul”. În consecință, un spion foarte experimentat – Dmitri Bîstroliotov – a fost somat să se ducă la Paris ca să descopere identitatea misteriosului vizitator și să ia legătura cu el, pentru a afla noi coduri.

„Faceți tot posibilul ca să-l găsiți, i-a ordonat șeful serviciilor secrete. Vă dau șase luni”.

Dmitri l-a găsit pe De Ry în Elveția. Convins că acesta, după o experiență atât de neplăcută, nu va mai dori să audă de sovietici, spionul nostru a hotărât să se folosească de tehnica numită în jargonul serviciilor de informații „pavilionul fals”, și anume japonez. Giovanni De Ry a acceptat, deși nu a fost păcălit multă vreme, să negocieze alte coduri italiene – sursa lui, a explicat el, era un diplomat italian corupt. A primit în schimb 200 000 de franci francezi...

În acea perioadă, Dimitri a mai avut misiunea de a pătrunde în mediile rusești din Franța; dar apoi a lucrat la Londra, Berlin, Madrid și chiar în Orientul Apropiat.

Rușii din Paris

La începutul anilor 1930, Dmitri Bîstroliotov își făcuse numeroși prieteni la Paris, și în special la „Langues O”¹, cum era numit de obicei, în mod familiar. Le promisese că-i va revedea după prânzul pe care trebuiau să-l ia cu toții la Odeon.

Iarna anului 1932 a fost foarte rece. Confortabil instalat în apartamentul încălzit de sobe și șeminee, Dmitri se bucura că, pentru o vreme, se afla la adăpost de lumea agitată a lui Stalin. Găsise la târgul de vechituri niște patine și s-a hotărât să le încerce pe lacul înghețat din pădurea Boulogne. Cu căciula lui de blană, tânărul a făcut furori. Gheața scârțâia sub lama patinelor lui. Sprinten, executa diverse figuri, retrăind bucuriile ier- nilor din Rusia natală.

În micul grup de studenți care îl aplaudau, lui Dimitri nu-i i-a fost deloc greu să recunoască figura princiară a lui Evgheni Panin, pe care toată lumea-l numea, în mod familiar, „Ghenia”².

¹ Serviciile Kremlinului își pregăteau deja viitoarea strategie de infil- trare prin intermediul universităților renumite precum Cambridge sau Institutul de Limbi orientale (n. ed. fr.).

² Mult mai târziu - prin anii 1970 -, l-am cunoscut pe acest perso- naj care a devenit un cunoscut orientalist la Moscova. Am folosit aici unul dintre pseudonimele sale, la cererea familiei lui, care mi-a oferit indicații valoroase pentru a duce la bun sfârșit investigația mea (n. a.).

Ținuta lui nobilă și chipul mândru îi izbea pe interlocutorii săi. O frunte înaltă, un nas drept și fin ieșeau în evidență deasupra unei guri senzuale. Se distingea mai ales prin pomeții și arcadele sprâncenelor foarte conturate, pe care un alt rus din Paris, pictorul Poliakoff, le creionase prin câteva trăsături viguroase. Dar creionul lui nu a putut reda farmecul ochilor cenușii mărginiți de gene lungi, negre. Cu șapca lui așezată într-o parte peste părul cărlionțat, acest Evgheni avea un aspect sălbatic și, dacă ne gândim bine, puțin cam neplăcut. Tinerelor femei nu le plăcea deloc felul în care le măsura din cap până-n picioare, cu o privire cercetătoare și puțin cam prea insistentă.

Acest băiat frumos făcea parte dintr-una dintre cele mai vechi familii ale Rusiei. Tatăl lui, colonel în garda țarului, fusese ucis cu sălbăticie de bolșevici, în timpul primelor confruntări ale revoluției. Atunci devenise protejatul familiei imperiale, care l-a trimis să-și facă studiile la Paris. Fusese naturalizat francez datorită bunicii sale care se măritase cu cel care-i fusese amant vreme îndelungată, un deputat celebru pentru discursurile lui retorice extraordinare ținute în Cameră.

Deși avea pașaport francez, tânărul rămăsese rus în profunzime. De altfel, el și Dmitri Bistoliotov se înțelegeau de minune. Adevărata lor bucurie consta în a descoperi în Paris numeroase asemănări, reale sau imaginare, cu Moscova și Sankt Petersburg.

Cerul dădea semne că avea să ningă, dar soarele, foarte hotărât să fie stăpânul zilei, alunga din mințile oamenilor acest sentiment și-și răspândea razele cu putere. Evgheni și-a luat de mână prietena, Maria, și amândoi au alunecat îmbrățișați pe lacul înghețat din pădurea Boulogne. Formau un corp unic; tânăra, de origine rusă ca și el, se lăsa în voia cavalerului ei puternic. Purtați de muzică, cu fața în vânt și nările dilatate, parcă

zburau pe gheața albastră. Un cuplu superb și foarte diferit: el, atât de brunet și sălbatic; ea, atât de blondă și fragilă.

Evgheni avea un stil profund răsăritean de a petrece. Sigur pe el, pe numele său care-i deschidea toate ușile, petrecea în Paris nopți de noctambul, din a căror atmosferă nu ieșea decât a doua zi, după-amiază târziu, ca să tragă după el o ceată veselă. Acest mic univers cosmopolit îi convenea de minune iubitei lui care juca rolul eroinei.

Talentată la limbi străine, Maria luase examenele de sfârșit de an cu brio, punând capăt criticilor pe care tatăl ei, un medic onorabil, le adusese mediului pe care îl frecventa. Comportamentul lui Evgheni îi dădea bătăi de cap acestuia. Căci tânărul petrecăreț nu urmărea deloc să se integreze în societatea franceză și-și afișa pretutindeni dubla identitate cu o insolență și un spirit provocator tipic ruso-oriental.

Cuplul și-a făcut o intrare triumfală la balul Crucii Roșii ruse, care avea loc, ca în fiecare an, la hotelul Lutetia. Evgheni, înfășurat într-o djellaba imaculată, ca un emir al deșertului, o escorta pe Maria, deghizată în cadână a sultanului. Părul ei blond, pielea-i diafană sub caftanul turcoaz brodat cu aur și picioarele-i minuscule încălțate cu niște papuci încântători o făceau să arate de parcă ar fi ieșit dintr-un roman al lui Loti¹. „*Aziyade* sau *Femeile dezamăgite*?” a întrebat cu ironie Dmitri Bîstroliotov.

¹ Pierre Loti (pseudonimul lui Julien Viaud, 1850–1923) a fost romancier francez. A scris o proză impresionistă, dominată de sentimentul efemerului, al morții și al solitudinii, pictură a spațiului mediteranean, oriental și atlantic. Se spune că Loti a poposit în Istanbul în 1876 și s-a îndrăgostit de o tânără localnică, Aziyade, al cărui nume a devenit titlul uneia dintre nuvelele sale (n. red.).

² *Les désenchantées*, operă a lui Loti, apărută în 1906 (n. red.).